

УДК 94(477.74-21):930.2“1809/1861”

СОЦІОТОПОГРАФІЯ ПРИМІСЬКИХ СЕЛИЩ ОДЕСЬКОГО ГРАДОНАЧАЛЬСТВА В СЕРЕДИНІ XIX СТОЛІТТЯ: ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА РЕКОНСТРУКЦІЇ

Ігор Гулянович

*Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова,
історичний факультет, кафедра історії України,
Одеса, Україна,
тел. 0-48(2)54-01-12, 80968523243,
e-mail: goran07@ukr.net, goranihor@gmail.com*

Розглянуто проблему джерельної бази для реконструювання соціальної топографії приміських селищ Одеського градоначальства. Виділені основні групи джерел: речові, зображальні, лінгвістичні, письмові.

Ключові слова: соціотопографія, джерельна база, приміські селища, зображальні джерела, писемні джерела.

Наукова спадщина Ярослава Дашкевича є багатогранною. Вона об'єднує студії від вірменознавства, кіпчакознавства до міждисциплінарних зв'язків. Учений перший в українській історіографії сформулював термін “соціотопографія”.

Поняття приміські селища об'єднує 13 населених пунктів, що розташовувалися на Одеській міській землі і підпорядковувалися одеському градоначальнику (п'ята частина градоначальства). Першими мешканцями були колишні козаки і старшини Чорноморського козацького війська, які не забажали переїздити на Кубань і не змогли знайти собі застосування в місті, та колишні селяни-втікачі, які різними способами отримували нові документи для життя. За соціальним статусом мешканці приміських селищ були одеськими міщанами, яких об'єднали у міщанські громади за територіальним принципом. Займалися вони сільським господарством, яке достатньо часто давало лише збитки, у деяких із них (Нерубайському, Усатовому, Холодній Балці) гірничою справою (вирізали вапняк для будівельних потреб міста), працювали на різноманітних роботах міста (візниками, вантажниками та іншими некваліфікованими роботами), а також брали в оренду землю в повітах Херсонської губернії (ставали “десятинщинками”).

Метою статті є дослідити джерельну базу для реконструкції соціотопографії приміських селищ Одеського градоначальства в середині XIX століття.

Завдання роботи: виділити речові джерела, охарактеризувати зображальні джерела для реконструювання топографічної основи дослідження, розглянути усні і лінгвістичні, виділити особливості в письмових джерелах для реконструювання соціальної історії приміських селищ.

На жаль, в історіографії дослідження з проблеми джерельної бази реконструювання відсутні. Серед узагальнюючих праць щодо проблем соціотопографії виділимо дослідження Я. Дашкевича [15, 16], М. Долинської [32], А. Фелонюка [64] та інших.

Речові джерела представлені перш за все будинками та ставрографічними пам'ятками. Спорудження більшості будинків можна встановити приблизно. Більш достовірно відомо дати заснування релігійних об'єктів, які дійшли до нас лише у первозданному вигляді і на ілюстраціях (літографіях і фотографіях) кінця XIX – початку XX століть. Ставрографічні джерела збереглися на кладовищах сучасних сіл, окрім Середнього Фонтану, Великого Фонтану, Кривої Балки, що стали частиною Одеси. Ці дані у першій половині 1990-х років ретельно зібрав та опрацював доктор історичних наук І. Сапожников [56, 57].

Зображальні матеріали, представлені узагальнюючими планами Одеського градоначальства і окремих поселень. Серед них особливої уваги заслуговують докладні плани приміських селищ 1830 року, що зберігаються в Одеському історико-краєзнавчому музеї. Укладачем більшості з них був землемір К. Калиновський. Плани складаються з двох частин: ілюстративної і “легенди”. За ілюстративною частиною всі плани однаково виконані і повні. Змістовний контент “легенди” (кількість господарств, земельних ресурсів, розподіл землі на придатну і непридатну для сільськогосподарських робіт) більшості планів різниться. Найповнішими є плани поселень Сухий Лиман і Бурлача Балка [39], Татарка [40], Нерубайське [42], Фомина Балка [43]. На планах Холодної Балки [41], Дальника [46] та узагальненому Усатового, Малого Куяльника і Кривої Балки [45] відсутні деякі елементи. На плані Гнилякової Балки землемір подав лише інформацію щодо кількості господарств [44]. На жаль, плани Малого, Середнього і Великого Фонтану відсутні.

Важливими для реконструкції є узагальнюючі плани Одеського градоначальства: “Генеральный план города Одессы ... 1835 г.” [47] і пояснення до нього [4], план Одеси 1864 року, що склав Н. Крилов [51], де приміські селища показані частково.

Лінгвістичні джерела – це назви поселень, які вказують на особливості розміщення та заселення. Походження всіх тринадцяти поселень можливо поділити на дві групи: 1) від особливостей розташування (Холодна Балка, Гнилякова Балка, Крива Балка, Сухий Лиман, Малий Фонтан, Великий Фонтан), також до них відносяться назви тюркського походження (Дальник (місцевість, що заросла чагарником), Куяльник (густий), Татарка), 2) від перших поселенців (Усатове, Нерубайське, Фомина Балка, Бурлача Балка).

Усні джерела до нашого часу залишилися лише як частина літературних творів, де автори фіксували особливості життя, легенди, повір'я, пісні, що побутували серед мешканців приміських селищ. Серед них потрібно виділити С. Шелухина [65, с. 60], О. Маркевича [33, с. 29–34; 34], О. Дерібаса [13], В. Данілова [12] та інших.

Писемні представлені актовими матеріалами, тогочасними газетними статтями, статистичними вимірами, що були надруковані, і тими, що зберігаються в архівних установах, літературними.

Частково актові матеріали надрукував С. Яхненко, як додаток до його друкованої версії доповіді. Автор опублікував 15 документів [68, с. 101–219] щодо особливостей адміністративно-правового регулювання і політики влади відносно самозахопленнь землі, розташування садиб біля приміських селищ.

На жаль, спогади, які б допомогли нам у реконструкції, майже відсутні. Їх нішу меншою мірою заповнюють статті, що з'явилися у середині XIX століття на шпальтах газети “Одесский вестник”. Серед них заслуговує уваги розвідка М. Райко про особливості розведення тутових дерев у селищі Фонтан, де автор торкається проблеми майнового стану мешканців [54], особливостей ведення сільського господарства [9; 55], повідомлення про відкриття парафіяльних училищ на Усатовських хуторах [7], Великому Фонтані [9], Татарці і Нерубайському [50].

Також на сторінках “Одесского вестника” було надруковано статистичні матеріали про кількість населення в селищах на 1829 рік [62] і 1838 рік [37], демографічний розвиток [4] тощо. Статистичні дані про кількість населення на 1859 рік подано в “Списках населенных мест...” [61, с. 158–159].

Загальні статистичні дані про кількість учнів у приходських училищах приміських селищ подано на шпальтах газети “Херсонские губернские ведомости” [38, с. 204–205]. Загальні дані про кількість священнослужителів у приміських селищах подано в “Херсонских епархиальных ведомостях” [66, с. 114].

Значний масив джерельних матеріалів для реконструкції соціотопографії приміських селищ зберігається в фондах Державного архіву Одеської області (ДАОО). У фонді № 1 (Управління Новоросійського і Бессарабського генерал-губернатора, 1828–1874 років) наявні декілька справ: відносно виділення землі для будівництва церкви в поселенні Гнилякова Балка, тому що справа могла бути вирішена лише на рівні генерал-губернатора через те, що діяла тимчасова заборона про виділення землі [17, арк. 1–18], об'єктів інфраструктури (копалень, млинів), дані відносно походження робітників тощо [18, арк. 37 зв., 53, 58, 69 зв., 91].

У фонді № 2 (Канцелярія Одеського градоначальника, 1803–1919 років) зберігаються документи присвячені фонтанській міщанській громаді. Розглянуто клопотання фонтанської міщанської громади на право користуватися цвинтарем біля фонтанської церкви і наступна відмова [19, ар. 1, 8, 23–23 зв., 29] та намагання мешканців селища повернути у свою власність “землю, якою незаконно володіли родичі Дерібаса” [20, арк. 1, 10]. Також подано матеріали щодо “будівництва в Дальнику церкви” [21, арк. 1–18].

У фонді № 3 (Головний статистичний комітет Новоросійського краю, 1843–1863 роки) подано декілька справ, що розкривають проблему врожайності зернових культур на території Одеського градоначальства у 1845–1854 роках [22, арк. 12–13 зв.], що допомагає розкрити проблему майнового достатку мешканців. Подано статистичні дані щодо кількості населення всіх приміських селищ, їх со-

ціально походження тощо [23, арк. 35–36]. Виділено промислові підприємства на 1855 рік, що були представлені трьома салотопними заводами, які за своєю структурою виробленої продукції були бійнями [24, арк. 42–46 зв.].

У фонді № 37 (Херсонська духовна консисторія, 1752–1919) зберігаються цінні метричні книги Дальника і Татарки початку XIX століття, які дають змогу прослідкувати збереження пам'яті про козацьке походження в мешканців приміських селищ [25, арк. 23, 75 зв., 76 зв.–78 зв., 80; 26, арк. 23] та інші матеріали.

У фонді № 59 (Одеський будівельний комітет) представлено, на жаль, достатньо мало документів, серед яких потрібно виділити справу щодо будівництва дороги на Середній Фонтан у 1826 році [27, арк. 1–8]. Таку ситуацію можна пояснити тим, що Будівельний комітет переважно займався забудовою, розподілом ділянок у середмісті і передмістях.

У матеріалах фонду № 274 (Одеський [міський] статистичний комітет, 1863–1904 років) віднайдено матеріали щодо розміщення садиб біля приміських селищ (загальною кількістю 38) [28, арк. 3].

У фонді № 359 (Одеська міщанська управа, 1828–1919 років) у справі 47 віднайдено матеріали щодо загальної кількості міщанських громад на території, їх кількість подана фрагментарно, вказано лише кількість чоловічого населення. Також за матеріалами цієї справи можна вираховувати загальну кількість “десятишників”-чоловіків з членів Гниляковської міщанської громади (об'єднувала мешканців Гнилякової, Фоминої і Холодної Балки) – 520 чоловіків (46,5 %) [29, арк. 341–538].

У фонді № 457 (Канцелярія Одеського воєнного губернатора, 1837–1856 років) у справі 50 віднайдені матеріали щодо середньої врожайності зернових культур і картоплі на міській землі, а також загальна врожайність відповідно до соціального походження власників господарств, де міщани були найбільшими за кількістю, а колоністи найбільш ефективними за врожайністю посівів [30, арк. 434].

На жаль, у Державному архіві Херсонської області було віднайдено лише одну справу, яка торкається історії приміських селищ, що зберігається у фонді № 14 (Херсонська губернська креслярня міністерства юстиції). У ній віднайдено цінні дані на 1809 рік щодо домовласників на території приміських селищ, подано загальні дані щодо кількості землі, що була виділена приміським селищам, подано особливості забудови, загальну кількість токів, млинів, садів тощо [31, арк. 28–43].

Важливу групу писемних джерел становлять літературні. Вони представлені перш за все дослідженнями з історії колишніх приміських селищ, а тепер селищ міського типу чи сіл Овідіопольського чи Біляївського району Одеської області. Серед них особливої уваги заслуговує дослідження С. Аргатюка про історію Татарки (Прилиманського) [3], а також праця С. Пржебелецького про історію Холодної Балки [52].

Невеликі статті енциклопедичного характеру вміщені в “Історії міст і сіл”, але про історії згаданих населених пунктів у XIX столітті там вкрай мало

матеріалу [6; 14; 35; 63], також історичні розвідки на шпальтах газет [36; 53], узагальнююча праця про історію Овідіопольського району [2] тощо.

Серед узагальнюючих праць заслуговують уваги дослідження А. Скальковського, де автор розглянув особливості розвитку 5-ї частини міста (приміських селищ) [60, с. 217–228] та виділив основні тенденції їх розвитку [59, с. 18, 26–27, 30], щільність залюднення на 1859 рік (4 особи га 1 будинок) [58, с. 201]. Виділимо узагальнюючу працю про історію Одеси, що вийшла до 100-річчя міста [48]. Серед праць, які присвячені різноманітним аспектам життя міста, розглянемо дослідження А. Готалова-Готліба про історію формування навчальних закладів міста, де автор торкнувся і приміських селищ [11, с. 67], праці Т. Гончарука про розвиток каменярської справи в передмістях і приміських селищах [10], С. Аргатюка [1] і Р. Шувалова [67] про українське населення околиць (приміських селищ) Одеси, дослідження О. Олійниківа про релігійні об'єкти Одеси [49, с. 125, 128, 135] та інші.

Джерельна база для реконструювання соціотопографії приміських селищ Одеського градоначальства вкрай строката через великий проміжок часу та ті суспільно-політичні, що пережила країна і місто. Але навіть на тій базі, що залишилася можна зробити висновок, що приміські селища Одеського градоначальства були постачальником робочої сили для міста, тому мешканці змушені були працювати для того, щоб прогодувати свою сім'ю або стати “десятинщиком” і винаймати землю для сільськогосподарської діяльності. У плануванні селищ і веденні господарства вони мало чим відрізнялися від сіл сусіднього Тираспольського (Одеського) повітів.

Стаття: надійшла до редакції 16.12.2013

доопрацьована 20.02.2014

прийнята до друку 23.04.2014

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аргатюк С. С. Заселення українськими селянами навколишніх земель міста Одеси / С. С. Аргатюк // Південний Захід. Одесика. – Одеса, 2007. – № 3. – С. 175–214.
2. Аргатюк С. С. Минувшина багряних степів: нариси з історії Овідіопольського району / С. С. Аргатюк, І. В. Сапожников. – Одеса : Астропринт, 2007. – 567 с.
3. Аргатюк С. С. Татарка – Прилиманське : Нарис з історії села та навколишніх земель / С. С. Аргатюк. – Одеса : Астропринт, 2006. – 248 с.
4. Ведомость о числе родившихся, умерших и о числе браков в городе Одессе и принадлежащих к оному хуторов в течении 1834 года // Одесский вестник (Одеса). – 1835. – № 13. – 13 февраля. – С. 49.
5. Ведомость по литографическому плану одесской городской земли разделенной на 6^{тб} частей с показанием по номерам какому именно каждой участок принадлежит, количества десятин в нем заключающагося и сколько за одной должно вно-

силь городских повинностей. Сочинено по 31 декабря 1834. – [Одесса] : [Б.и.], [1835]. – [16] с.

6. Великий Дальник // Історія міст і сіл Української РСР. – Т. 16 : Одеська область. – К., 1969. – С. 357–358.

7. Внутренние известия [9-го мая открыто на Усатовских хуторах ... приходское училище...] // Одесский вестник. – 1835. – № 42. – 25 мая. – С. 164.

8. Внутренние известия [В прошедшие воскресенье открыто приходское училище... на Фонтане..] // Одесский вестник. – 1836. – № 73. – 9 сентября. – С. 859.

9. Выписки из отчетов градоначальника за 1832 год по Одесскому градоначальству // Одесский вестник. – 1833. – № 54. – 13 июля.

10. Гончарук Т. Г. Каменярі одеських передмість / Т. Г. Гончарук // Сапожников И. В. Каменные кресты предместий Одессы / И. В. Сапожников. – Ильичевск : “Элтон-2”–“Тратек”, 1999. – С. 82–86.

11. Готалов-Готлиб А. Г. Материалы для истории народного образования в Одессе. Исторический очерк / А. Г. Готалов-Готлиб. – Ч. 1 : 1801–1870. – Одесса, 1940. – 153 с.

12. Данилов В. Из Запорожья в катакомбы / В. Данилов // Невичерпні джерела пам’яті : збірки наукових статей, матеріалів та републікацій. – Т. III : Хаджибей – Одеса та українське козацтво (1415–1797 роки) : до 210-ї річниці штурму Хаджибейського замку. – Одеса, 1999. – С. 305–308.

13. Дерібас О. Останній запорожець / О. Дерібас // Невичерпні джерела пам’яті : збірки наукових статей, матеріалів та републікацій. – Т. III : Хаджибей – Одеса та українське козацтво (1415–1797 роки) : до 210-ї річниці штурму Хаджибейського замку. – Одеса, 1999. – С. 300–304.

14. Дачне // Історія міст і сіл Української РСР. – Т. 16 : Одеська область. – К., 1969. – С. 359.

15. Дашкевич Я. Р. Социотопография городов как направление историко-краеведческих исследований / Я. Р. Дашкевич // Первая всесоюзная научная конференция по историческому краеведению Полтава. октябрь 1987 г.) : тезисы докладов и сообщений. – К., 1987. – С. 71–72.

16. Дашкевич Я. Р. Зображення міст України XVII–XVIII ст. : проблема достовірності / Я. Р. Дашкевич // Історична топографія і соціотопографія України : збірник наукових праць. – Львів, 2006. – С. 135–149.

17. Державний архів Одеської області (далі – ДАОО). – Ф. 1 : Управління Новоросійського і Бессарабського генерал-губернатора. – Оп. 190 за 1826 р. – Спр. 75 : Об отводе в урочище Гниляковой балке земли для построения церкви.

18. ДАОО. – Ф. 1 : Управління Новоросійського і Бессарабського генерал-губернатора. – Оп. 191 за 1831 р. – Спр. 4 : О происшествиях по Одесскому градоначальству.

19. ДАОО. – Ф. 2 : Канцелярія Одеського градоначальника. – Оп. 1 за 1852 р. – Спр. 330 : Об устройстве кладбища близ Среднего Фонтана.

20. ДАОО. – Ф. 2 : Канцелярія Одеського градоначальника. – Оп. 5 за 1859 р. – Спр. 208 : О постройке в селе Дальнике церкви во имя св. Великомученика Георгия Победоносца.

21. ДАОО. – Ф. 2 : Канцелярія Одеського градоначальника. – Оп. 11 за 1855 р. – Спр. 152 : Рапорты и переписка о прошении фонтанских мешчан о разрешении им пользоваться городскою землею около хутора Дерибаса.
22. ДАОО. – Ф. 3 : Головний статистичний комітет Новоросійського краю. – Оп. 1. – Спр. 50 : О доставлении статистических сведений по некоторым предметам, в том числе народонаселению, о количестве земли, о рыболовстве.
23. ДАОО. – Ф. 3 : Головний статистичний комітет Новоросійського краю. – Оп. 1. – Спр. 60 : Ведомости о числе браков Одесского евангелического лютеранского прихода.
24. ДАОО. – Ф. 3 : Головний статистичний комітет Новоросійського краю. – Оп. 1. – Спр. 70 : О фабриках и заводах г. Одессы.
25. ДАОО. – Ф. 37 : Херсонська духовна консисторія. – Оп. 4. – Спр. 16 : Метричные книги церквей города Одессы и Одесского уезда.
26. ДАОО. – Ф. 37 : Херсонська духовна консисторія. – Оп. 4. – Спр. 23 : Метричные книги церквей города Одессы и Овидиополя.
27. ДАОО. – Ф. 59 : Одеський будівельний комітет. – Оп. 1. – Спр. 534 : Об устройении дороги, ведущей на Средний Фонтан.
28. ДАОО. – Ф. 274 : Одеський [міський] статистичний комітет. – Оп. 1. – Спр. 2 : Сведения о числе домов и о застроении Одесского градоначальства.
29. ДАОО. – Ф. 359 : Одеська міщанська управа. – Оп. 1. – Спр. 47 : Алфавит первого мешчанского общества.
30. ДАОО. – Ф. 457 : Канцелярія Одеського воєнного губернатора. – Оп. 1. – Спр. 50 : Отчеты и ведомости убережений г. Одессы за 1854 г.
31. Державний архів Херсонської області. – Ф. 14 : Херсонська губернська креслярня міністерства юстиції. – Оп. 1. – Спр. 662 : Дело об отводе земель для устройства хуторов в окрестностях г. Одессы (предложения, отношения, сведения, списки).
32. *Долинська М.* До проблеми складових та джерел соціотопографії / М. Долинська // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Дрогобич, 2003. – Вип. 7. – С. 420–433.
33. *Кушнір В. Г.* Українці Одеси : до аналізу етнографічної спадщини О. І. Маркевича / В. Г. Кушнір // Записки історичного факультету. – Одеса, 2005. – № 16. – С. 29–34.
34. *Маркевич А. И.* Одесса в народной поэзии / А. И. Маркевич // Одесские новости (Одеса). – 1894. – № 3047. – 22 августа. – С. 2–3.
35. *Нерубайське* // Історія міст і сіл Української РСР. – Т. 16 : Одеська область. – К., 1969. – С. 359.
36. *Нетребский В. П.* Усатово / В. П. Нетребский // Юг (Одесса). – 1998. – № 191. – 5 декабря. – С. 3.
37. О народонаселении города Одессы // Одесский вестник. – 1838. – № 22. – 16 марта.
38. Общественное образование Новоросийского и Бессарабского края // Херсонские губернские ведомости (Херсон). – 1847. – № 32. – 14 августа. – С. 203–208.

39. Одеський історико-краєзнавчий музей (далі – ОІКМ). – Ф. К-П-2. – К. 586 : Землемер К. Калиновський под урочищами Сухого лимана и Бурлачьей балки.
40. ОІКМ. – Ф. К-П-2. – К. 587 : План села Татарки.
41. ОІКМ. – Ф. К-П-2. – К. 588 : План хутора Холодная Балка.
42. ОІКМ. – Ф. К-П-2. – К. 589 : План села Нерубайского.
43. ОІКМ. – Ф. К-П-2. – К. 590 : План хуторов Фоминой Балки.
44. ОІКМ. – Ф. К-П-2. – К. 591 : План села Гниляковой балки.
45. ОІКМ. – Ф. К-П-2. – К. 592 : План села Усатого, Малого Куяльника, Кривой балки.
46. ОІКМ. – Ф. К-П-2. – К. 594 : План села Дальник.
47. ОІКМ. – Ф. К-П-3. – К. 607 : План города Одессы 1835 г.
48. Одесса. 1794–1894. Издание городского Общественного управления к столетию города. – Одесса : Типография А. Шульце, 1895. – 836 с.
49. *Олійників О. С.* Наснага одеської душі. Одеські храми та добродійні товариства і осередки / О. С. Олійників. – Одеса : Астропринт, 2008. – 238 с.
50. Открытие новых приходских училищ в Одессе и ее предместьях // Одесский вестник. – 1850. – № 98. – 9 декабря.
51. План города Одессы. Составил землемер Крылов 1864. Дополнен в 1867 году.
52. *Пржебелецкий С. С.* Очерки истории села Холодная Балка (от основания до наших дней) / С. С. Пржебелецкий. – Одесса : Одесский обл. гуманит. центр внешкольного образования и воспитания, 2006. – 58 с. – (Наш край История ; вып. 10).
53. *Радкевич М.* Холодна Балка / М. Радкевич // Ленінським шляхом. – 1957. – № 115. – 24 вересня. – С. 2.
54. *Райко Н.* О тутовых плантациях / Н. Райко // Одесский вестник. – 1849. – № 2. – 5 января.
55. Разныя статистическія сведения о городе Одессе вообще и в особенности за 1831 год // Одесский вестник. – 1832. – № 49. – 18 июня.
56. *Сапожников И. В.* Намогильные памятники населения степей Нижнего Приднестровья (конец XVIII – первая половина XX ст.) / И. В. Сапожников. – Одесса : Черноморье, 1997. – 160 с.
57. *Сапожников И. В.* Каменные кресты предместий Одессы (конец XVIII – XIX вв.) / И. В. Сапожников. – Ильичевск : “Элтон-2”–“Гратек”, 1999. – 100 с.
58. *Скальковский А. А.* Записки о торговых и промышленных силах Одессы в 1859 году / А. А. Скальковский // Записки императорского русского географического общества. – СПб., 1864. – Кн. 4. – С. 51–231.
59. *Скальковский А. А.* Историческо-статистический опыт о торговых и промышленных силах Одессы / А. А. Скальковский. – Одесса : Гор. типография, 1839. – 88 с.
60. *Скальковский А. А.* Пятая или загородная часть г. Одессы / А. А. Скальковский // Труды Одесского статистического комитета. – Одесса, 1867. – Вып. 2. – С. 217–228.
61. Списки населенных мест Херсонской губернии за сведениями 1859 года. – СПб., 1868. – LXXX + 194 с.

62. Статистика. Народонаселение Одессы // Одесский вестник. – 1830. – № 20. – 8 марта. – С. 79.
63. Сухий Лиман // Історія міст і сіл Української РСР. – Т. 16 : Одеська область. – К., 1969. – С. 669.
64. Фелонюк А. В. Передмістя Львова другої половини XVII–XVIII ст.: адміністративно-правовий статус та соціотопографія : автореф. дис... канд. іст. наук : 07.00.01. / Андрій Васильович Фелонюк. – Львів, 2009. – 19 с.
65. Шелухин С. П. Україна – назва нашої землі з найдавніших часів / С. П. Шелухин. – [Репр. вид. за оригіналом вид. 1936 р. / Відпов. за випуск Петро Пупін]. – Дрогобич : Бескид, 1992. – 248 с.
66. Штат причтам, состоящих при городских церквях херсонской епархии // Херсонские епархиальные ведомости. – Одесса, 1861. – № 10. – 15 мая. – С. 112–119.
67. Шувалов Р. Украинские поселения в окрестностях Одессы / Р. Шувалов // Историчне краєзнавство Одещини : збірник матеріалів. – Одеса, 1993. – Вип. 4. – С. 41–45.
68. Яхненко С. С. О необходимости изменить отношения города к владельцам хуторов, делянок и усадеб расположенных на городской земле с приложением исторической записки об этих имуществах / С. С. Яхненко. – Одесса : [Б.и.], 1877. – XIX + 267 с.

SOCIOTOPOGRAPHY OF THE SUBURBAN SETTLEMENTS OF ODESA HRADONACHALSTVO IN THE MIDDLE XIX CENTURY: SOURCE BASE FOR RECONSTRUCTING

Ihor Hulianovych

*Odesa I. I. Mechnikov National University,
Faculty of History, Department History of Ukraine,
Odesa, Ukraine,
tel. 0-48(2)54-01-12, 80968523243,
e-mail: goran07@ukr.net, goranihor@gmail.com*

The article tell about a source base for reconstructing of sociotopography of the suburban settlements of Odesa hradonachalstvo in the middle XIX century. List of sources: real, figurative, linguistic, writtens.

Key words: sociotopography, source base, suburban settlements, figurative sources, written sources.

**СОЦИОТОПОГРАФИЯ ПРИГОРОДНЫХ СЕЛЕНИЙ
ОДЕССКОГО ГРАДОНАЧАЛЬСТВА В СЕРЕДИНЕ
XIX ВЕКА: ИСТОЧНИКОВАЯ БАЗА РЕКОНСТРУКЦИИ**

Игорь Гулянович

*Одесский национальный университет им. И. И. Мечникова,
исторический факультет, кафедра истории Украины,
Одесса, Украина,
тел. 0-48(2)54-01-12, 80968523243,
e-mail: goran07@ukr.net, goranihor@gmail.com*

Рассмотрена проблема источниковой базы для реконструкции социальной топографии пригородных селений Одесского градоначальства. Выделены основные группы источников: вещественные, изобразительные, лингвистические, письменные.

Ключевые слова: социотопография, источниковая база, пригородные селения, изобразительные источники, письменные источники.